כיתה ח' | תנ"ך | שיעור 2 מתוך 3 | 45 דק' | מלכים א פרק ג, א-טו

חמ"ד · נכתב לבקשת מורה לכיתה ח'. בתכנית החמ"ד (בנוסח תשפ"ד) ספר מלכים נלמד בתיכון, ולכן כאן זו יחידת העשרה. לימוד עם רש"י ורד"ק ודגש על אמונה: חכמה כמתנת ה' ומשפט צדק. גרסה נפרדת לממלכתי: יחידה 7.

שאלה של מלך: לב שומע

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו את החלום בגבעון ואת בקשת שלמה
- התלמידים ילמדו עם רש"י ורד"ק את הביטויים "לב שמע" ו"עמך הכבד"
- התלמידים יבינו את החכמה כמתנת ה' ואת התנאי "ואם תלך בדרכי"

📖 הסבר למורה

"בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלהים שאל מה אתן לך" (ג, ה). שלמה מודה על החסד שעשה ה' עם דוד, ואומר בענווה: "ואנכי נער קטן לא אדע צאת ובא" (ג, ז).

בקשתו: "ונתת לעבדך לב שמע לשפט את עמך להבין בין טוב לרע כי מי יוכל לשפט את עמך הכבד הזה" (ג, ט). "וייטב הדבר בעיני אדני כי שאל שלמה את הדבר הזה" (ג, י). ה' נותן לו "לב חכם ונבון" (ג, יב), ומוסיף "גם עשר גם כבוד" (ג, יג), ואריכות ימים בתנאי: "ואם תלך בדרכי לשמר חקי ומצותי" (ג, יד).

רעיון האמונה בשיעור: החכמה היא מתנה מאת ה', ושלמה מבקש אותה כדי לשרת את עם ה'. מי שמבקש לשם שמים זוכה גם למה שלא ביקש, אבל הברכה תלויה בהליכה בדרכי ה'.

📚 מן הפרשנים

- **רד"ק על ג, ט:** "לב שומע. מבין"
  הרד"ק: "לב שומע" פירושו לב מבין. למקור
- **רש"י על ג, ט:** "מִתּוֹךְ שֶׁהֵם רַבִּים, יֵשׁ לָהֶם עֲסָקִים רַבִּים, וּבָאִים לְדִין, וְאֵין לִי מָתוּן לְעַיֵּן בְּדִינָם"
  רש"י (פירוש ראשון): העם גדול, יש הרבה משפטים, ושלמה חושש שלא יהיה לו זמן ומתינות לעיין בכל דין. למקור
- **רש"י על ג, טו:** "וְהִנֵּה הֵבִין שֶׁחֲלוֹמוֹ אֱמֶת, שׁוֹמֵעַ עוֹף מְצַפְצֵף וּמֵבִין לְשׁוֹנוֹ"
  רש"י: כשהתעורר, ראה שהחלום התקיים: הוא הבין אפילו את לשון העופות. למקור

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דק')

1. פתיחה (5 דק'): שואלים: מה הייתם מבקשים מה' אילו יכולתם לבקש דבר אחד? מה זה אומר עליכם?
2. קריאה (10 דק'): קוראים את ג, ד-ט ומסמנים מה שלמה אומר על ה', על דוד ועל עצמו.

3. לימוד בחברותות (15 דק'): לומדים את רד"ק ורש"י על ג, ט. כותבים בשורה אחת: מה פירוש "לב שומע", ומה הקושי של "עמך הכבד".
4. קריאה ודיון (10 דק'): קוראים את ג, י-טו ואת רש"י על ג, טו. מה שלמה קיבל, ומה התנאי?
5. סיכום (5 דק'): כל תלמיד כותב תפילה קצרה בשורה אחת: מה הייתי מבקש כדי לעשות טוב לאחרים.

❓ שאלות לדיון בשלוש רמות

הבנה

- מה אמר ה' לשלמה בחלום?
- מה ביקש שלמה?
- מה קיבל שלמה בלי שביקש?

פרשנות

- לפי רש"י, למה קשה לשפוט את "עמך הכבד"?
- למה לדעתכם הבקשה מצאה חן בעיני ה'?

הערכה ועמדה

- מה אפשר ללמוד מבקשת שלמה על התפילות שלנו?
- האם חכמה מספיקה כדי להיות מנהיג טוב? מה עוד צריך לפי הפסוק ג, יד?

🔍 כתוב / מפרשים

בכל שורה קוראים קודם את הטור הימני: מה כתוב בפסוק, מילה במילה. רק אחר כך עוברים לטור השמאלי: מה אפשר להסיק, ומי מציע את הפירוש. כך התלמידים לומדים להבחין בין הכתוב לבין הפרשנות.

📜 כתוב (מה הפסוק אומר במפורש)	🔍 מפרשים (מה אפשר להסיק, ומי אומר זאת)
(ג, ט) „לֵב שֹׁמֵעַ“ שלמה מבקש "לב שומע".	**רד"ק:** לב מבין.
(ג, ט) „אֶת-עַמְּךָ הַכָּבֵד הַזֶּה“ שלמה מתאר את העם כ"כבד".	**רש"י:** העם רב, יש בו משפטים רבים, ושלמה חושש שלא יהיה לו זמן ומתינות לעיין בכל דין.
(ג, טו) „וְהִנֵּה חֲלוֹם“ שלמה מתעורר ומבין שזה היה חלום.	**רש"י:** כשהתעורר הבין שהחלום אמת, כי הבין אפילו את לשון העופות.

לתלמידים: הוסיפו שורה משלכם: בחרו פסוק מהשיעור, כתבו בטור אחד מה כתוב בו, ובטור השני מה אתם מסיקים ממנו.

💡 הערות למורה

רש"י על ג, ט מביא גם פירוש שני, על האחריות הכבדה של מי שדן את ישראל; אפשר להציג אותו לתלמידים מתקדמים. על "נער קטן" רש"י מביא חישוב של גיל שלמה; אין צורך להיכנס לכך בכיתה.

📝 בדף העבודה

שאלה של מלך: לב שומע: 8 תרגילים, ומחוון מלא בעמוד השני.

➕ יחידה משלימה

על המשפחה של שלמה, מעשיו, ערכיו והאגדה על שלמה והדבורה: יחידה 37: שלמה המלך, משפחה, מעשים וערכים (כולל חוברת עבודה).

מקורות

- מלכים א פרק ג (מכון ממרא)
- רש"י על מלכים א פרק ג (ספריא)
- רד"ק על מלכים א פרק ג (ספריא)

מחוון: שאלה של מלך: לב שומע

1. "שאל מה אתן לך".
2. "נער קטן לא אדע צאת ובא". ענווה: הוא מכיר במגבלותיו.
3. לב מבין, כדי לשפוט את העם ולהבין בין טוב לרע.
4. העם רב, יש לו הרבה עסקים ומשפטים, ושלמה חושש שלא יהיה לו זמן ומתינות לעיין בכל דין.
5. ג. עושר וכבוד.
6. שילך בדרכי ה' וישמור את חוקיו ומצוותיו, כמו דוד אביו.
7. ג. הבין את לשון העופות.
8. תשובה אישית שמתמקדת בבקשה לטובת אחרים.